

Թան ֆրանսա : Աս Ճէնէալ Բասթէլ-
լային վրայ քննութիւն պետոր ըլլայ, Թէ
կ'ընտաւացի շուտ տրվաւ ան բերդը Թը-
նամեաց ձեռքը, որուն վրայ կը հըրամայէր,
առանց քիչը Ժամանակ համբերելու աս
պաշարման մէջ :

Պատասխանը. Բասթէլին Ժէ-
նէալը ինչո՞ւն էր հէպ, աս Բիշառին Գաղաթը
ու Բերդը պարզելու համար :

1. Բիշառին քաղաքը ու բերդը կը դար-
ձըին նորէն պառուշին հրամանին տակը, բայց
աս բերդին մէջը բաց 'ի պառուշ զօրքէն՝
ուրիշ զօրք չեղըրվի պահպանութեան հա-
մար :

Պատասխանը. Այդպէս ըլլայ :

2. Ֆրանսըղին Ճէնէալը իրաւ Բերդէն
աղատուէր, առանց մէկ ընդդիմութեան, իրեն
զօրքերով, զէնքերով, կահկարասիներով,
Տանձքա՝ կամ հան երթալու, ուրտեղ էն
առաջ կը գտնայ Ֆրանսըղին կայսերական
զօրք :

Պատասխանը. Ֆրանսըղին զօրքը անցնին
երթան առանց մէկ պարտաւորութեանմը
Ռէնօյին ձախ գլին, բայց այսու դաշամբ,
որ որչափ մոսկովի հպատակներ կը գտնին
ան Բիշառ քաղաքին ու բերդին մէջը նե-
շանձնըրվին մոսկովին ձեռքը :

3. Ֆրանսըղին հիւանդներուն՝ մարդա-
սիրութեւն ամ հոգը տանի պառուշին հրա-
մայօղը աս բերդին վրայ, ու իրենց առող-
ջութեանը համար ամ հարկաւոր ճարերը՝
նկատմամբ դէպերուն, ու կերակուրնե-
րուն տըրվի :

Պատասխանը. Այդպէս ըլլայ :

4. Մէկ Մոսկով օֆֆիցիալնը՝ հանդերձ
պահպան զօրքերով, նմանապէս մէկ պառու-
շ օֆֆիցիալնը պահպան զօրքերով,
ու մէկ դործակալով, տանին աս գունդը
մինչև ուր պիտի երթայն :

Պատասխանը. Այդպէս ըլլայ :

5. Ճամբուն մէջը՝ մինչև որ տեղերնին
հասնին, տըրվի աս գունդին իրենց ապ-
րուտը, ու առաջադէպ իրենց բեռներուն
համար, և հարկաւոր եղած իջևաններ :

Պատասխանը. Այդպէս ըլլայ :

6. Չգուշացվի որչափ որ կարելի էնէ ան
զօրքերը, որոնք որ կ'ըլլան Բիշառէն,
անցընելու հան տեղիւնքէն, ուրտեղ որ
կըրանըրվի մոսկովի զօրք :

Պատասխանը. Այդպէս ըլլայ :

7. Զօրաց կահկարասիները չեքնըրվի,
ու Աէսին նիզովաւորները ու օֆֆիցիալ-
ները իրենց յատուկ ձիերը առնուն հետ,
ու իրենց ատտիճանին արժանաւորութեւն
կետիք, արընէլ իրենց կերակրոյ պաշար-
ները :

Պատասխանը. Ասալ կընդունինք այսու
դաշամբ, որ Բասթէլա Ճէնէալը իրեն
պառուշն և խօսքին վրայ կենայ. ու չեալ
նի ծածուկ ան կահկարասիներուն հետ
կեօրիւկէն փախուցած բաներ, Թուղթեր
պատերազմի ձեեր, կի՞ ուրիշ բաներ Բու-
լանտիայէն կի՞ Մոսկովին տերութեւն առած,
նմանապէս չեաանի բերդէն այնպիսի բա-
ներ, որ ետքը Պառուշին հրամայօղը բռնա-
դատի ետ բերել տալու :

8. Ինչ բան որ աս դաշնադրութիւններուն
մէջը համաձայն 'ի երկու կերպով հասկըց,
ոճելու բաներ դըմարվին՝ մէկըրվի ֆրան-
սըղի զօրաց օգտին համար :

Պատասխանը. Այդպէս ըլլայ :

Հին Բիշառ բերդէն, յունվարի
26ին • 1813 :

Հասարակեալ. Քօնթէ Սիւվէռս մեծ Ճէնէ-
ալ մոսկովի կայսեր, ու հրամայօղ Բի-
շառ բերդին գլխացի զօրացը • և Ճէ-
նէալ Բասթէլա :

(2) Տակա • Ճէնէալ Ռաբը կը պահէր աս
բերդս 30 հազար պահպան զօրքով, որուն
հրամանին տակին նաև հօտէ, և Կաան,
Ժան Ճէնէալները • ու ձիաւոր դունդին
Ճէնէալը Բալէյնա • Բամբըթօն Ճէնէ-
ալը՝ զինուորական ճարտարապետներուն
Վիքի Ճէնէալը՝ Թօֆֆիներուն : Աս բեր-
դին կերակրելիւնաց պատրաստութեւն ուր,
շաբթին, հայի, միսի, ու ուրիշ անոթ նման
հարկաւոր բաներու մէկ տարիէն աւել
կըրաւ :

Յունվարի վերին օրերը եկան մօտեցած
աս բերդին քով մոսկովին զօրքերը • ասոնք
դէմ ելաւ Ֆրանսըղը, ու Թշնամիին առա-
ջապահ զօրքը չորեք անգին աստին, ու
բռնեց :

(2) Ի մէկ անունին քաղաքը Աէսա,
տանու մէջ, հոնտեղի եղած Վիսգոյա գե-
տին արեւմտեան ճիւղին քովը • ունի նաև
մէկ բերդը իրաւ ամուր :

բռնեց 800 գերի: Ասկից վերջը փեարվա-
րի կէսին, Ճէնէնալը Ռարը կնքը անձամբ
15 հաղար ոտանաւոր զօրքով, ու 1500 ձիա-
ւորով, բերդէն դուրս ելած յարձակեցաւ,
ու փախուց ան կողմի եղած թշնամիին զօր-
քերը 3 մղոն հեռու Տանձքայէն: աս զարնը
վելովը առաւ թշնամոյն ձեռքէն իրեք
անկատար պղտիկ ամրոցներ, որոնք թշնա-
մին ըսկերէր շինել, ու 8 ալ թօփ 1800
գերիով:

Մոսկովները կը յուսային փեարվար ամ-
սուն մէջը առնուլ Հօլմբերգը, անցնե-
լով անոր շրջակայ սառած լճին վրայէն,
բայց չկարողեցաւ աս իրենց ուղածը: Վի-
զի ան քաղքին քաղաքնապետը, շուտով ան
լճին սառերը ջարդել արվաւ, ու թող
արվաւ որ թշնամին մօտենայ թօփի մէկող
լիսը չափ: ան ատենը կայծակիպէս վրան
թափեց կիւղէները, ու այսպէս շատ քաղ-
մուքի թշնամիներուն վերաւորեց, ու սպան-
նեց:

(3) Թեօն. Աս քաղքին կը հրամայէր
Բէթըլէն Ճէնէնալը՝ զինուորական ճար-
տարապետներուն, 4 հաղար Պալիէնացի
ու 1500 Ֆրանսիացի պահապան զօրքով:

Փեարվարի ամսուն մէջ, մոսկովին զօրքը
յարձակեցաւ առնուլ մէկ քանի զինուորա-
կան սլամէնները՝ մէթերիզները, որ աս
քաղքին դիմացը պատրաստուած էր, բայց
Ֆրանսիացիները զանաւր էաւ քէցին: Աս
յարձակման մէջ 900 զինուոր կը համրվի
թշնամիներէն մեծած ու վերաւորած: Աս
Թեօնին մէջ եղած հացը, կը բաւէ 2 ամ-
բիէն աւելի: Իսկ միւր ու հստեղէն պա-
շարը, 9 ամսէն աւելի կը բաւէ:

Մօսկով: Հոտեղս կը հրամայէ Տաէն-
տէս Ճէնէնալը, 1000 սաքսոնիացի, ու
6000 Լէհ յօրքով: Ասոր հացի պաշարը
շատ արբի կը բաւէ մէջի եղօջներուն: Իսկ
միւրեւնը, ու ուրիշ հարկաւոր բաները,
կը բաւէ 9 ամսի չափ:

Ռէնիէն Ճէնէնալը երբոր 7 երրորդ
խմբով մեծ բանակին, կերթարկոր (4) Բա-

լիսքին վր Բէթըլէնային ու Ռաւվային ճամ-
բայէն փեարվարի 12 ին, մոսկովին զօրքե-
րը՝ Վալթօլայ գետին սառին վրայէն ան-
ցած՝ յարձակեցան ասոր ձիաւոր դուռդին
վրայ, բայց Ռէնիէն Ճէնէնալը աս յար-
ձակողները քէց մինչև Վալթօլս ուրաղ ին-
քը կերթարկորնէ: Աս միջոցիս մէկ Սաք-
սոնիացի Ճէնէնալը Ֆրանսիացի կողմա-
նէ, բոլոր իրեն դուռդովը դուստ կը արը-
վեցաւ բանակին հաղորդակուլմէ: Բայց
վերջը գնաց միացաւ Բօնեպօլսքի Լէհաց
ու յոյ մէկէն միացան Կէմպէի զօրաց գուն-
դին հետ, Բիլիքա և Բրաքովայի մէջ:

Տէլէն-Լիւն (5) Օպէն գետին Կալէ
Քրանսլէն զօրաց Դիլիէն ու Գործիւրն:

Իգալայի փոխարքան, 11 երրորդ խում-
բը մեծ բանակին՝ փեարվարի առջե օրերը
Պէռլինէն Օտէն գետին քովը կրկեց: Աս
խումբը երբոր մօտ էր հասնելու Ֆրանսի-
քօթ քաղաքը, անատենը լըսեց փոխար-
քան, թէ Վարսովիայէն՝ որ է Լէհաստանու
մայրաքաղաքը, ելերեն Ֆրանսիացիները: աս
նոր համար իրեն (6) Բօլէն քաղաքը կե-
նախաղ մայրապար սեպեց, ու եւս դար-
ցաւ եկաւ Օտէն գետին աղին:

Փեարվարի 18 ին մէկ խումբը Մոսկով-
վի ձիաւորներուն 1500 հօգի չափ, անցաւ
Օտէն գետը սառերուն վրայէն, անոր
համար Բապիլիօնին Տուգան հրամայեց
Բուէնսօգ Ճէնէնալին, աս խումբին դէմ
կրթալ 2 Պալթիալիօն հետեակ զօրքով ու
100 ալ ձիաւորով: Աս Ճէնէնալըս Պէռ-
լինէն մէկ քանի մղոն հեռու, մէկ դաշտի
մը մէջ ասոնց հետ զարնովեցաւ, ու սպան-
նեց ասոնցմէ 60 հօգի: աս մեռնողներուն
մէջը կար նաեւ մէկ Պառլի գլխաւորը,
որնոր կը կոչէր Բօնիթ Սքիլինի: Յա-
ջորդ գիշերը մոսկովին ձիաւորները պա-
տեցին չորս կողմէն Պէռլին քաղաքը, ու
տիրեցին ան անդերուն որոնք կընայէին
գէտ:

(3) Ե մէկ անուանի քաղաքը Լէհաստան
Պառլին տերութեան սահմանին մէջը, 3
մղոն հեռու Տանձքայէն գէտ ի հիւսիսային
կողմը:

(4) Ե մէկ դաւաւմը սարդին Լէհաստա-
նու մէջ Վալթ գետին քովը:

(5) Ե մէկ մեծ գետով Կէմպէստանու
մէջ, որուն ճութը կըսկըսի Մօրավայի մէջ
եղած Ճէպէ գետին:

(6) Ե մէկ մեծ ու գեղեցիկ քաղաքը
Լէհաստանու մէջ, Վարսովիայէն 50 մղոն
հեռու գէտ ի արեւելեան կողմը:

դէպ 'ի (7) Օրանիէմպուռնին դուռը : Ասոնցմէ 300 կմ 400 հոգի չափ քաղաքը մասն առաւօտը՝ փետրվարի 20 ին : Քաս-
թիլիօն Ճէնէալը նեւեւ տնճաւ ասոնց
վայ մէկ քանի կիւլէներ, ու իրեն ուս-
նաւոր զօրքով զասոնք քաղքէն դուռս փա-
խուց :

Պէսլինին ռամիկ ժողովուրդը իրենց օգ-
նութի առած աս ժամանակվան դժբաղդ
պարագաները, կուղէին ապստամբութիւնը
հանել քաղքին մէջ : Բայց քաղքին պահա-
պանները՝ բոլոր աղնոճական քաղաքացինե-
րով, մարեցին աս խռովութիւն : Եւ աս մի
ընցիս մէջը թշնամեաց զօրքը խայտ եղաւ :
Փետրվարի 22 ին իգաւրայի փոխարքան հա-
սաւ Պէսլին 500 ձիաւորով, ու իրեն զօր-
քովը տիրեց Քօրնիսքին աղէկ դիբբերուն :

Մէկ տեղակաւ հաղարապետմը կիկերոն
անուանով որնոր կըպահէր իրեն գունդովը
(8) Փուրսգէնվալտին կամուրջները, եր-
բոր տեսաւ 600 մնակովի ձիաւորներ, որոնք
կըկեղծէին ունենալ իրենց հետ շատ հե-
տեակ զօրքերու, թօփձիներու, խաբոճե-
ցաւ միամտութեմը, ու հաւանեցաւ թո-
ղել անտեղերը՝ ուրտեղ որ ձով ուժով
պէտք էր պաշտպանել, ու զարմաւ իրեն
գունդովը մեծ բանակը : ասոր համար շուտ-
մը հրաման եղաւ բանոր դնել աս հաղա-
րապետը, որնոր պիտոր պատժովի զննոճու-
րական խիստ օրինացը կէօրէ :

Մէկ Ճէնէալմը Ճէսաւատ անուանով
որնոր մնացելէք Փաւնքֆօնթ իրեն գուն-
դովը, հոնտեղի կամուրջը այրելու համար,
2 հաղարմնակովի ձիաւոր, կարեց ասոր հա-
ղորդակցութիւն Պէսլինին հետ : Բայց աս
Ճէնէալմը առանց վախի դնաց ասոնց դէմ,
ու սպաննեց ասոնցմէ 60 կամ 70 հոգի, ու
շատ օֆֆիլիւններաւ գերի բռնեց : այրեց

(7) Ի մէկ պղտիկ քաղաքմը ու ամրոցմը
Կէմյէստանու մէջ Հաւէլ գետին քովը, 4
մղոն Պէսլին Պառլէ մայրաքաղաքէն հե-
ռու :

(8) Ի պղտիկ քաղաքմը Կէմյէստանու
մէջ Սփրէէ գետին քովերը, որնոր հեռու
է Փաւնքֆօնթէն 8 մղոն դէպ 'ի արեւե-
լեան կողմը :

աս քաղքիս կամուրջը ու դնաց միացաւ
փոխարքային բանակին հետ :

Աս բաները երբոր տեսաւ փոխարքան,
երկու սուրի մէջ ինկաւ, թէ արգեօք բե-
րէ՛լ տայ առաջներորդ ու երկրորդ ձիա-
ւորներուն գունդը որոնք կըկարգաւորվէին
կոր (9) Էլպային ձախ դին, ու զարնել ան
Էլպային և Օտէսին մէջ տեղի եղած քա-
ղաքը, թէ երթայ ուրիշ թշնամեաց զօրաց
դէմ, որոնք որ կըմտենաին Էլպային :

Աս ձիաւոր գունդերը թէպէտ դեռ
աղէկ չէին կարգաւորված, բայց հին ու
փորձ զօրքը ըլլալով կըրնային այսպիսի յան-
կարծակի մենամարտութեմը մէջ երես ձէր
մղկցնել, թէ որ Պուրլով Ճէնէալմը,
հրամայող սարին Օտէս գետին ալ դին
պառնի զօրաց գունդինը վրայ, թող չխտա-
անցնէլու թշնամեաց ձիաւորներուն : Եւ
վերջապէս որոնց փոխարքան որ եւ քա-
ռէ՛լ դէպ 'ի Էլպայ' մէկ աղէկ կարգովմը : ու
Օտէս գետին քովը ձգեց պահպանութիւն
համար զլրանտօ Ճէնէալմը, 9 հաղար հո-
գիով 8 ամսվան պաշարով, ու զՃէնէալ-
մերը Տուֆրէս ու Քհամպէսլուճաք : Փօռ-
նիէս Ճէնէալմը՝ դրաւ պահպանութիւն
գունդ բերդին, 3 հաղար հոգիով : Լաբլան
Ճէնէալմը, ու Տոսէ Ճէնէալմը, դրաւ
կլօկառ քաղքին պահպան, 6 հաղար հո-
գիով : Պրունի Ճէնէալմը որոնց, Սբան
տառնին պահպանութիւն համար, 3 հաղար
հոգիով : Աս ամէն քաղաքները ու բեր-
դերը ունին իրենց պաշար բաւական 9 ամ-
սէն մինչև տարիմը :

Մարտի 4 ին Պէսլինի ու Վիդգէմպէ-
կին մէջ տեղը կուղէին զարնոճիլ փոխար-
քային վերջապահ գունդին հետ մէկ մոտ
կովի ձիաւորներու խռովմը, անոր համար
6 երրորդ պաթթալիօնը ճակատեցաւ ա-
սոնց դէմ, ու ասոնցմէ սպաննեց հարիւ-
րաւոր հոգի : Աս ձիաւորներուն գունդը
զարնվէլէն ետև կորսովեցաւ, ու մէյմը
նալ չերեցաւ հոնտեղվանքը :

(Մօնիթօն :)

(9) Ի մէկ մեծ գետմը Կէմյէստանու
մէջ, որուն ծայրը կըսկսի Պոյէմիայի քովի
հսկաններուն ըստած լեռներէն :

Աս դորժք՝ որ է պատմութիւն հիմնական տառնիս, տասնհինիս օրը մէյմը կըտրուի,
ԻՎԵՆԵՏԻԿ ԻՎԱՆՍ ՍՐԵՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ :